

I. NZS PW 1980 - 1981

1. Geneza niezależnej organizacji studenckiej

- 1) Wydarzenia „polskiego sierpnia” sprawiły, że realne stały się nadzieje na stworzenie niezależnej, autonomicznej organizacji studenckiej. Pomysł powołania tego rodzaju sformalizowanych ogólnopolskich struktur zrodził się jeszcze przed rozpoczęciem strajku w Stoczni im. Lenina w Gdańsku. Fala optymizmu, jaka została przez niego wywołana i skala poparcia, jaką cieszył się zarówno w społeczeństwie polskim, jak i zagranicą przyspieszyła jedynie ten proces.
- 2) Grupa studentów zaangażowanych we wspieranie strajku w stoczni zredagowała apel, w którym deklarowała poparcie dla żądań Międzyzakładowego Komitetu Strajkowego. Do postulatów MKS studenci dołączyli listę kilku punktów dotyczących sytuacji szkolnictwa wyższego. Domagali się przywrócenia autonomii wyższych uczelni, gwarancji pełnego zatrudnienia absolwentów, ograniczenia cenzury, racjonalizacji polityki finansowej uczelni oraz przywrócenia 5-letniego toku studiów i „Neptunaliów”.
- 3) 2 września 1980 r. powołano Tymczasowy Komitet Założycielski Niezależnego Zrzeszenia Studentów Polskich Uniwersytetu Gdańskiego. Przyjął on „Projekt programu działania”, w którym postulowano rozpoczęcie prac nad nowym modelem szkolnictwa wyższego i utworzeniem samorządu studenckiego.
- 4) Podobne działania zostały natychmiast podjęte w innych ośrodkach akademickich w całej Polsce. Jednymi z pierwszych byli studenci Politechniki Warszawskiej.

2. Początki i kształtowanie się organizacji NZS PW

- 5) Z inicjatywy grupy studentów Politechniki Warszawskiej, mieszkających w Domu Studenckim „Mikrus” 10 września 1980 r. założony został Komitet Założycielski Niezależnego Związku Studentów Polskich. W jego skład weszli: Zbigniew Hennel z Wydziału Mechaniki Precyzyjnej, Teodor Klincewicz, Waldemar Maj, Wiktor Karpiński, Krzysztof Lachowski oraz Andrzej Miącz z Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej. KZ NZSP sformułował na tym spotkaniu apel nawołujący do tworzenia niezależnych związków studenckich.
- 6) Grupa inicjatywna od połowy lat siedemdziesiątych zaangażowana była w działalność opozycyjną. W Domu Studenckim „Mikrus” drukowano, wydawane przez Komitet Obrony Robotników pismo „Robotnik”, składano „Biuletyn Informacyjny” Komitetu Samoobrony Społecznej KOR i wydawnictwa oficyny „NOWA”. Studenci zajmowali się także kolportażem bezdebitowej literatury i materiałów informacyjnych oraz organizacją spotkań z opozycjonistami. 22 marca 1979 roku Krzysztof Lachowski, Teodor Klincewicz, Andrzej Karpio oraz Wiktor Karpiński podpisali petycję do władz PRL zawierającą protest przeciwko zakłócaniu wykładów Towarzystwa Kursów Naukowych. 2 czerwca w związku z pierwszą wizytą Jana Pawła II wraz z innymi studentami z PW Krzysztof Lachowski wywiesili na zewnątrz Domu Studenckiego „Mikrus” transparent o treści: „Studenci Politechniki z radością witają namiestnika Chrystusa”.
- 7) 16 września Komitet Założycielski Niezależnego Związku Studentów Polskich zgłosił się do prorektora do spraw studenckich doc. Jerzego Ruszkiewicza. Zażądali od rektora zalegalizowania nowej organizacji, przydzielania jej lokalu na siedzibę oraz niezbędnych do działania środków technicznych. Prorektor przeznaczył na potrzeby KZ NZSP pokój nr 87 w Gmachu Głównym PW, który później był siedzibą Ogólnopolskiego Komitetu Założycielskiego NZS.

- 8) Dzień później na tablicy ogłoszeń w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej wywieszony został komunikat, powiadamiający studentów Politechniki o powstaniu nowej organizacji studenckiej. Zachęcał on do zgłaszania się chętnych do tworzenia struktur na poszczególnych wydziałach Politechniki. W świetlicy Domu Studenckiego „Riviera” powstał punkt informacyjny, którego szefem został Tomasz Hypki z Wydziału Mechaniki, Energetyki i Lotnictwa. Zbierane w nim były podpisy pod deklaracją członkowską nowotworzonej organizacji.
- 9) Dnia 22 września 1980 roku w Domu Studenckim „Mikrus” odbyło się pierwsze zebranie przedstawicieli Tymczasowych Komitetów Założycielskich nowej organizacji. Obecni byli delegaci z Warszawy, Gdańska, Krakowa, Poznania oraz obserwatorzy z Gliwic, Szczecina i Wrocławia. Ustalono wówczas, że nowa organizacja będzie scentralizowana, a poszczególne ośrodki przyjmą wspólny statut.
- 10) Na spotkaniu z rektorem uczelni prof. Pasynkiewiczem 26 września, w którym uczestniczyli Tomasz Hypki i Zbigniew Hennel, członkowie KZ NZSP zobowiązali się do informowania dziekanów o założeniu na ich wydziałach struktur organizacji oraz do zachowania ładu na uczelni. Władze Politechniki udzieliły Komitetowi dostępu do ksero. Ustalono też, że KZ wyznaczy stałego pełnomocnika przy rektorze.
- 11) Nazwa – Niezależne Zrzeszenie Studentów – została przyjęta na spotkaniu 60 grup założycielskich nowej organizacji studenckiej. Odbyło się ono w dniach 18-19 września w gmachu Elektroniki Politechniki Warszawskiej. Konkurencyjnymi propozycjami były: Solidarność Zrzeszenia Studentów Polskich i Niezależne Zrzeszenie Studentów Polskich. NZS został wybrany w demokratycznym głosowaniu. Ustalono także, że siedzibą Zrzeszenia będzie Warszawa. Drugiego dnia przyjęto statut NZS oraz wybrano Ogólnopolski Komitet

Założycielski.¹ Politechnikę Warszawską reprezentował Teodor Klincewicz.

- 12) Na Politechnice Warszawskiej powstały Komisje problemowe NZS: Komisja Prawna (Rudolf Wasilewski), Komisja ds. samorządów wydziałowych (Tadeusz Nowicki), Komisja-delegacja do Ministra Obrony Narodowej, Komisja programowo-informacyjna (Teodor Klincewicz). Opracowana została także Lista Postulatów Studenckich, w której zażądano autonomii uczelni w dziedzinie organizacji, dydaktycznej i naukowo-badawczej, autonomii i pluralizmu w ruchu studenckim oraz poprawy warunków socjalno-bytowych studentów i absolwentów.
- 13) 29 października 1980 r. na posiedzeniu Senatu PW po raz pierwszy reprezentowany był NZS. Senat PW wprowadził na stałe do porządku obrad punkt „Ocena realizacji postulatów pracowników i studentów”. Senat podjął także uchwałę w związku z pracami Sejmu nad ustawą o szkolnictwie wyższym. „Senat PW, biorąc pod uwagę postulaty wysuwane przez pracowników i studentów Uczelni oraz widząc konieczność dokonania szeregu zmian w funkcjonowaniu i kierowaniu Uczelnią i jej jednostkami widzi możliwość w ramach obowiązującej ustawy o szkolnictwie wyższym wprowadzenia poważnej części zamierzeń jeszcze w b.r. akademickim”. Postanowiono także rozszerzyć udział przedstawicieli studentów w Senacie, Radach Wydziałów i Radach Instytutów. Senat powołał komisję ds. rozpatrzenia postulatów pracowniczych i studenckich, w skład której weszło dwóch przedstawicieli organizacji opozycyjnych: reprezentant „Solidarności” oraz Tadeusz Nowicki z ramienia NZS. Nowicki wysunął wówczas wniosek o podjęcie przez Senat uchwały popierającej żądania zmiany trybu odbywania służby wojskowej.
- 14) Współpraca zakończyła się dość szybko, chociaż początki były obiecujące. Rektor PW 17 grudnia wprowadził do porządku obrad

¹ Jego skład wchodził: Mirosław Augustyn, Piotr Bikont, Wojciech Bogaczyk, Stefan Cieśla, Jacek Czaputowicz, Teodor Klincewicz, Barbara Kozłowska, Maciej Kuroń, Krzysztof Osiński i Marek Sadowski.

punkt „Opinia senatu w sprawie szkolenia wojskowego studentów” i zwrócił się z prośbą do NZS o projekt uchwały senatu w tej sprawie. NZS opowiedział się za likwidacją rocznej służby wojskowej po studiach, gdyż jak konstatowała uchwała „roczna służba powoduje niewybaczalne obniżenie kwalifikacji zawodowych”. Senat odrzucił projekt uchwały, a rektor oświadczył, że senat uczelni sam przygotowuje stanowisko w tej sprawie.

- 15) Losy kolejnych postulatów wysuwanych przez NZS pokazały, że formalne ciała w rodzaju komisji ds. rozpatrzenia postulatów pracowniczych i studenckich są jedynie instytucjami fasadowymi. 3 grudnia 1980 roku Rada Koordynacyjna NZS PW zażądała od władz uczelnianych wprowadzenia swobodnego wyboru lektoratu oraz przedmiotów pozaprogramowych. Domagała się zniesienia jakichkolwiek ocen z wykładów poza ocenami z egzaminów. Postulowała o wprowadzenie możliwości składania egzaminu u wybranego przez studenta samodzielnego pracownika naukowego z innych wydziałów i uczelni. Rada wystąpiła z postulatem uproszczenia trybu załatwiania formalności związanych z wyjazdem studentów za granicę oraz uniezależnienia przedłużania ważności legitymacji studenckich od badań lekarskich i ubezpieczeń.
- 16) Postulaty rady nie spotkały się z uznaniem władz uczelni. Zarzucono NZS „tendencję do siania zamętu i anarchii” na terenie Politechniki. W sprawie uproszczenia formalności wyjazdu za granicę dziekani przytoczyli szereg przykładów nadużyć ich dobrej woli przez studentów.
- 17) 13 grudnia 1980 r. odbyło się pierwsze posiedzenie Konwentu Niezależnego Zrzeszenia Studentów PW, w którym udział wzięło 40 delegatów ze wszystkich wydziałów. Konwent był międzywydziałowym ciałem ustawodawczym NZS PW. Spośród członków zrzeszenia wybierał on prezesa RK i jego dwóch zastępców. Według przyjętej ordynacji wybór miał być tajny, a lista kandydatów

nieograniczona. Kandydat, który uzyskał największą liczbę głosów zostawał prezesem.

- 18) Z kolei Rada Koordynacyjna była ciałem wykonawczym NZS. W skład RK wchodził przedstawiciel Kół Wydziałowych, po jednym z każdego Wydziału. Decyzje rady podejmowane były zwykłą większością głosów. W sprawach nadzwyczajnych i niecierpiących zwłoki potrzebna była większość 2/3 głosów przy 2/3 obecnych. Pierwszym prezesem RK NZS PW został Teodor Klincewicz (FTiMS, rok V), wice: Wiktor Karpiński (FTiMS, rok V) oraz Tadeusz Nowicki (II M. rok IV).

3. Organizacja i program

- 19) Studenci, którzy 10 września zainicjowali powstanie NZSP na Politechnice Warszawskiej nie zamierzali tworzyć organizacji martwej, biernej czy też działającej wyłącznie na poziomie postulatów. Sens istnienia ruchu studenckiego widzieli w podejmowaniu działań i zajmowaniu stanowiska wobec podstawowych spraw społecznych. Rozumieli je jako konieczność zdeklarowania się każdego członka NZSP w następujących sprawach: identyfikacja z socjalistycznym ustrojem społecznym, rozumienie roli przewodniej klasy robotniczej i kierowniczej roli partii czy roli związków Polski ze wspólnotą krajów socjalistycznych.
- 20) NZSP w przeciwieństwie do Socjalistycznego Związku Studentów Polskich miała być organizacją apolityczną. Nie miała reprezentować żadnej określonej ideologii politycznej ani pełnić roli służebnej wobec administracji uczelnianej czy też państwa. Swą rolę widziała w krytycznym i twórczym inspirowaniu działań studentów. Ta idea została sformułowana w statucie NZS, który został uchwalony na wspomnianym październikowym zjeździe delegatów Komitetów Założycielskich.

- 21) Według statutu, NZS miał działać na rzecz pogłębienia demokracji w środowisku akademickim, samorządności oraz autonomii wyższych uczelni. Zajmować się miał również ochroną interesów materialnych, społecznych i kulturalnych studentów i ich rodzin. Statut określał formy działalności nowopowstałej organizacji studenckiej. Przewidywał on między innymi: udział wybranych przedstawicieli NZS we władzach uczelnianych, organizację akcji strajkowych w przypadku naruszania praw studentów, prowadzenie działalności wydawniczej. Statut precyzował również jasno, kto może być członkiem NZS – wykluczał on możliwość jednoczesnej przynależności do SZSP i NZS.
- 22) Najważniejszym zadaniem, przed jakim stanęło Zrzeszenie, by móc wypełnić swój program, było uzyskanie przewidzianej w przepisach formalnej rejestracji. Ogólnopolski Komitet Założycielski NZS już 20 października złożył do Sądu Wojewódzkiego w Warszawie wniosek „O zarejestrowanie Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Studentów o nazwie: Niezależne Zrzeszenie Studentów”. Jednak Sąd Wojewódzki 13 listopada oddalił wniosek o rejestrację twierdząc, że tylko pracownicy lub pracodawcy mają prawo zakładać związku zawodowe opierając swe orzeczenie na 87 i 98 Konwencji Międzynarodowej Organizacji Pracy. OKZ zwróciło się do Rady Państwa domagając się opracowania takiej wykładni Uchwały Rady Państwa z 13.IX.1980 roku, która wyjaśniłaby powstałe niejasności prawne na tle określenia podmiotów uprawnionych do tworzenia związków zawodowych.
- 23) Wówczas OKZ zmienił koncepcję. Postanowiono spróbować rejestracji na podstawie nowego rozporządzenia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W tym celu rozpoczęto rozmowy z ministerstwem na temat zmiany rozporządzenia w sprawie organizacji studenckich z 17 marca 1960 roku, które ograniczało prawo studentów do zrzeszania się.
- 24) Jednak zmiana rozporządzenia przedłużała się, w związku z tym doszło do pierwszego strajku studenckiego na UW. Podczas strajku 28

listopada doszło do rozmów z Ministrem Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. Januszem Górskim, który tego dnia podpisał tekst nowego rozporządzenia „W sprawie organizacji studenckich”. Miało ono wejść w życie po 20 grudnia. Postanowiono, że z chwilą ukazania się w „Dzienniku Ustaw” wynegocjowanego rozporządzenia, OKZ złoży wniosek o rejestrację do ministra. 4 stycznia 1981 ukazało się w „Dzienniku Ustaw” nr 1 poz. 3 oczekiwane rozporządzenie.

- 25) Równocześnie po zakończeniu strajku OKZ wniósł odwołanie od decyzji Sądu Wojewódzkiego do Sądu Najwyższego w Warszawie. Rozprawa rewizyjna w SN, która odbyła się 30 grudnia została przełożona z powodu niedopełnienia przez studentów wymogów formalnych.
- 26) 16 stycznia OKZ NZS złożył w Ministerstwie Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki wniosek o rejestrację. Do wniosku załączony został statut Zrzeszenia. 22 stycznia 1981 roku odbyło się w ministerstwie spotkanie z udziałem ekspertów prawnych poświęcone zgodności statutu NZS z nowym rozporządzeniem. Ministerstwo zakwestionowało punkt statutu dotyczący strajku, proponując taką formę strajku, która nie zakłócałaby zajęć dydaktycznych. Zgłoszono też zastrzeżenie, co do zgodności statutu z obowiązującymi ustawami. 29 stycznia odbyło się kolejne spotkanie, które nie przyniosło żadnego rozwiązania. Sprawa rejestracji NZS przeciągała się, w związku z tym doszło do strajków w Łodzi, które przybrały charakter ogólnopolski. W jego wyniku doszło w końcu do rejestracji 17 lutego 1981 roku.
- 27) Dwa dni później, 19 lutego 1981 roku, rektor PW Alfred Świt oraz prorektor do spraw studenckich Jerzy Ruszkiewicz w oficjalnych pismach pogratulowali Radzie Koordynacyjnej przyjęcia NZS do grona pełnoprawnych organizacji studenckich działających na Politechnice Warszawskiej.
- 28) Doprowadzanie do rejestracji oraz wywalczenie nowego rozporządzenia ministerialnego o zrzeszeniach studentów uznano za największe sukcesy NZS na I kwietniowym Krajowym Zjeździe

Delegatów w Krakowie. Miał na nim zostać opracowany ostateczny i pełny program NZS. Udział w nim wzięło 240 delegatów reprezentujących 66 z 89 uczelni z całego kraju, na których działał NZS. Z NZS PW do Krakowa przyjechali: Teodor Klincewicz, Grzegorz Banecki, Tomasz Jurkowski, Daniel Wróblewski, Józef Taran oraz Marek Więzowski.

- 29) Ponownie przewodniczącym Krajowej Komisji Koordynacyjnej został Jarosław Guzy z UJ, a jednym z 3 wiceprzewodniczących Teodor Klincewicz.
- 30) Na zjeździe uchwalono kilka dokumentów i uchwał, które bezpośrednio odnosiły się do ówczesnych wydarzeń politycznych. Były to między innymi: „Lista I KZD do Rady Państwa w sprawie amnestii dla braci Kowalczyków”, uchwała w sprawie odwołania Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, uchwała w sprawie Lindy Winsh, „Uchwała I KZD w sprawie osób więzionych za przekonania”.
- 31) Zjazd ujawnił słabość programową zrzeszenia. Zabrakło między innymi szczegółowego programu w sprawie zmian ustawy o szkolnictwie wyższym. Na zjeździe nie przyjęto też deklaracji programowej zrzeszenia. Dyskusję nad jej ostatecznym kształtem odłożono do II Zjazdu NZS, który miał się odbyć w grudniu. Charakter programowy miały projekty dokumentów wypracowanych przez Komisję do spraw Społecznych Zjazdu. Były to „Projekt deklaracji ideowej” oraz „Projekt tez do programu Niezależnego Zrzeszenia Studentów”. Były to wnioski mniejszości zgłoszone przez Marcina Gugulskiego, Macieja Kuronia i Teodora Klincewicza. Zjazd zdecydował opublikować te dwa teksty, bez sformułowania „deklaracja ideowa”.
- 32) Pierwszy projekt kładł akcent na tradycje narodową. Między innymi postulował prace nad pogłębieniem i utrwaleniem tożsamości narodowej. Postulat odpowiedzialności powszechnej za duchowe i fizyczne życie narodu określił jako „polską polityką niepodległościową”. Piętnował brak w programach i deklaracjach Zrzeszenia haseł politycznych. Według tego projektu, NZS miał być

„organizacją społeczną, kontrolującą decyzje rządzących i współdecydujących o losach kraju”. Z kolei drugi dokument określał NZS jako ruch rewindykacji praw należnych społeczeństwu polskiemu. Jego początek wyznaczyły działania podjęte w obronie Konstytucji w 1975 i 1976 roku, w pomocy represjonowanym robotnikom po czerwcu 1976 oraz powstanie Studenckich Komitetów Solidarności po maju 1977 roku.

- 33) Zjazd ujawnił konflikt, który pokrywał się z podziałem politycznym na zwolenników KOR-u, zaś z drugiej strony ludzi zorientowanych na Ruch Obrony Praw Człowieka i Obywatela i Konfederacji Polski Niepodległej. Symboliczną jego ofiarą stał się Stanisław Pyjas. Akceptacji nie znalazł wniosek o nadaniu mu pośmiertnie honorowego członkostwa w NZS.
- 34) Rada Koordynacyjna NZS PW na posiedzeniu, które odbyło się 9 kwietnia negatywnie oceniła krakowski zjazd. Stwierdzono, że członkowie komisji zjazdowych nie byli przygotowani merytorycznie do prac w komisjach. Zarzucono, że komisja rewizyjna nie reagowała na fakt, że kilku delegatów pochodziło z mianowania a nie wyboru. Zdaniem RK, nie poruszono wielu ważnych kwestii jak sprawy finansowe. Przyjęto uchwałę krytycznie oceniającą zjazd.
- 35) Słabość organizacyjna nie ominęła też samej organizacji NZS PW. Przyjęta na grudniowej Konwencji NZS PW zasada o sposobie podejmowania decyzji w Radzie Koordynacyjnej dająca jednemu wydziałowi jeden głos stała się głównym powodem konfliktu. Taki sposób dawał przewagę mniejszym wydziałom, których przedstawiciele nie zawsze musieli się liczyć z opinią członków swych Kół.
- 36) Obradujący 11 kwietnia Konwent NZS przegłosował projekt Małgorzaty Lewandowskiej z II roku Wydziału Mechanicznego w sprawie struktury organizacji uczelnianej. Według niego, prezes i wiceprezesi wybierani byli przez Konwent i automatycznie wchodził w skład Rady Koordynacyjnej. Konwent wybierał też 6 osób odpowiedzialnych za sprawy socjalno-bytowe, finansowe, kulturowe,

samokształceniowe, informacyjne oraz kontakty wewnętrznelniane. Nie ustalono, czy posiadają oni pełne czy ograniczone prawo głosu w Radzie. W skład Rady wchodzą przedstawiciele Kół Wydziałowych, po jednym z każdego koła.

37) Na przełomie kwietnia i maja odbyły się dwa Konwenty NZS PW, których celem było ustalenie regulaminu i wybór władz. W kwestii regulaminu wytworzyły się dwie koncepcje dotyczące kompetencji szefów sekcji. Jedna opowiadała się za przyznaniem szefom sekcji pełnego prawa głosu w Radzie Koordynacyjnej. Druga była przeciwko. Ostatecznie na Konwencie Wyborczym, który odbył się 7 maja 1981 roku sprawa nie została do końca rozstrzygnięta. Na znak protestu zostały wycofane liczne zgłoszone wcześniej kandydatury Z kandydowania na prezesa zrezygnował między innymi Tomasz Hypki z MEiL-u.

38) Wybór odbywał się w atmosferze nerwowości i pośpiechu. Prezesem został wybrany Daniel Wróblewski, a wiceprezesami, minimalną większością głosów – Tomasz Jurkowski i Marek Więzowski. Na każde z tych stanowisk było tylu kandydatów, ile miejsc. Wybrano tylko Prezydium Rady Koordynacyjnej, bez regulaminu i bez sekcji. Wobec takiej sytuacji KW NZS WE złożyło 13 maja 1981 roku oświadczenie o votum separatum wobec wszystkich decyzji Konwentu z dnia 7 maja, uchwałę tę poparł później Zarząd KW NZS MEiL. Ponadto już na Konwencie votum separatum od tak prowadzonych wyborów zgłosiło KW NZS Elektroniki.

4. Działalność NZS PW

39) Mimo pierwszych nieudanych prób realizacji swych postulatów przez władze Politechniki, NZS nie zrezygnował i zaczął odnosić pierwsze sukcesy. Udało się mu doprowadzić do udziału swoich przedstawicieli w wyborach władz uczelni i wydziałów. Senat PW 20 lutego 1981 roku uchwalił opracowany przez Senacką Komisję, w której aktywny udział

brał wspomniany już członek NZS Tomasza Nowickiego, zbiór zasad i tryb wyborów władz akademickich. Według tych zasad do 14 marca winny się odbyć na wszystkich wydziałach PW wybory do dwóch ciał: Zgromadzenia Wyborczego Uczelni oraz Zgromadzenia Wyborczego Wydziału. W obydwu tych ciałach obowiązywał stosunek sił 45:25:25:5 (kolejne udziały dotyczą następujących grup – profesorowie i docenci: pozostali nauczycieli akademicy: studenci: pozostali pracownicy wydziałów).

- 40) Senat PW przyjął podział mandatów do ZWU. Ustalono, że będzie w nim 38 studentów, w tym: 2 z Wydziału Architektury, 1 z Wydziału Chemii, 4 z Wydziału Elektroniki, 3 z Wydziału Elektrycznego, 1 z Wydziału Fizyki Technicznej i Matematyki Stosowanej, 2 z Wydziału Geodezji i Kartografii, 3 z Wydziału Inżynierii Lądowej, 3 z Wydziału Inżynierii Sanitarnej i Wodnej, 3 z Wydziału MEiL, 3 z Wydziału Mechaniczno-Technologicznego, 3 z Wydziału Mechaniki Precyzyjnej, 2 z Wydziału Samochodów i Maszyn, 1 z Wydziału Instytutu Inżynierii Matematycznej, 2 z Wydziału Instytutu Transportu oraz 3 z filii w Płocku.
- 41) W sobotę 11 kwietnia 1981 roku o godzinie 10.00 149 elektorów, wśród których było 38 studentów, w tym 33 działało w NZS, przystąpiło do wyborów rektora-elekta. Kandydat musiał uzyskać 76 głosów. Odbyły się dwie tury wyborów. Po pierwszej turze odpadli prof. Zygmunt Zbichorski i prof. Adolf Ciborski. Pozostało 6 kandydatów, z których najwięcej głosów w drugiej turze, bo aż 98, otrzymał prof. Władysław Findeisen. Wygrał kandydat popierany przez „Solidarność” i NZS PW. Stąd NZS PW przyjęło wybór nowego rektora bardzo życzliwie licząc oczywiście na otwartość wobec studentów i lepszą współpracę.
- 42) NZS odniósł też sukcesy w wyborach na dziekanów. Studentom przyznano 20 miejsc w Zgromadzeniach Wyborczych Wydziałów. Dla przykładu w Zgromadzeniu Wyborczym Wydziału Elektrycznego NZS obsadził 12 miejsc na 14, a tylko dwa przypadły SZSP. W wyniku

głosowania dziekanem-elektem został prof. doc. Mieczysław Hering popierany przez NZS i „Solidarność”.

- 43) NZS PW odnotował ogromne zwycięstwo na polu wydawniczym – udało się uzyskać nieograniczony dostęp do uczelnianej drukarni. Sekcja Wydawnicza na czele z Tomaszem Hypkim (MEiL) zajmowała się wydawaniem pism wydziałowych, uczelnianych NZS, komunikatów i oświadczeń nie tylko z Politechniki, ale i Uniwersytetu Warszawskiego. W celu ominięcia przepisów o cenzurze wszystkie materiały wypuszczone przez sekcje opatrzone były klauzulą „do użytku wewnętrznego”.
- 44) Największym sukcesem było zorganizowanie w dniach 10-17 maja 1981 roku wystawy wydawnictw niezależnych, którą kończył kiermasz. Na kilkunastu stoiskach, ustawionych w Gmachu Głównym PW, wystawiono na sprzedaż co najmniej 200 tytułów, a na wystawie w Małej Auli około 1000. Zainteresowanie organizatorów przeszło ich oczekiwania. W ostatnim dniu, jeszcze przed otwarciem o godzinie 10, przed bramą Politechniki ustawiała się już kilkusetmetrowa kolejka. W ciągu niedzielnego przedpołudnia i wczesnych godzin popołudniowych sprzedano niemal wszystkie zgromadzone książki i od godziny 17 funkcjonowało już tylko jedno stoisko. Największym powodzeniem cieszyło się stoisko „Niezależnej Oficyny Wydawniczej”, do którego kolejka sięgnęła 200 metrów. Poza NOWą reprezentowane były takie wydawnictwa jak „Krag”, „Biblioteka Historyczna”, „Oficyna Libera”, „Zbliżenia” i wiele innych, a także publikacje NZS i „Solidarności.” Jak wspomina Tomasz Hypki, otwarcie wystawy poprzedziły burzliwe rozmowy organizatorów z rektorem i przedstawicielami uczelnianej NSZZ „Solidarność”. Kilka tytułów wzbudziło duże zastrzeżenia i starano się wyperswadować NZS ich wystawienie. Największe kontrowersje wzbudziła karykatura z okładki książki pt. „Cary i zwierciadło”, na której Leonid Breżniew ucharakteryzowany na Katarzynę II przeglądał się w lustrze. Tuż przed otwarciem wystawy książka zniknęła w nieznanymi okolicznościach.

- 45) NZS PW rozwinął szeroko akcje kształceniową wśród studentów. Już październiku 1980 roku na Politechnice Warszawskiej NZS zaczął tworzyć swoją bibliotekę pod hasłem: „Nie ma wydawnictw nielegalnych, istnieją natomiast wydawnictwa niezależne – do nich mamy prawo”. Oczywiście księgozbiór stanowiły pozycje wydawane bez ingerencji cenzury.
- 46) Sekcje d/s Nauki i Ref. Studiów, Samokształceniowa oraz sekcja Kultury organizowały cykle wykładów poświęcone odkrywaniu białych plam w historii najnowszej Polski. W marcu 1981 roku wykłady dla studentów w Riverze mieli Tomasz Strzembosz poświęcony historii państwa podziemnego, Jerzy Holzer z „Głównymi problemami II Rzeczypospolitej” i Zdzisław Szpakowski z „Walką podziemną w latach 1944-1952”. W kwietniu pojawili się między innymi Bogdan Cywiński i Krzysztof Wolicki. W ramach samokształcenia prowadzone były także spotkania poświęcone historii gospodarczej i kulturze europejskiej. Poza tym sekcja organizowała również cykle zajęć seminaryjnych dotyczących historii, ekonomii, literatury, socjologii i psychologii. Udział w nich mógł brać każdy student PW. NZS uzyskał nawet zgodę Rady Naukowej Instytutu Nauk Ekonomiczno Społecznych na to, że uczestnictwo i uzyskanie zaliczenia z któregośkolwiek z cykli zwalniało z obowiązku udziału i zaliczania semestru z Podstawowych Nauk Politycznych. Z historii Polski zajęcia prowadzili między innymi dr Andrzej Chojnowski z UW czy dr hab. Wiesław Władyka z Instytutu Badań Literackich PAN.
- 47) NZS PW prowadził też z dużym sukcesem działalność turystyczną. Sekcja turystyczna kierowana przez Andrzeja Miącz (III r. FTiMS) dla studentów zarówno zrzeszonych, jak i niezrzeszonych organizowała różne wypady w Bieszczady, Tatry i nad morze. Były to obozy sportowe, żeglarskie, spływy kajakowe. W Warszawie zorganizowano raj kanałami czy rajd śladami piłsudczyków.
- 48) NZS PW bardzo energicznie reagował na każdą brutalność władzy. 20 lutego 1981 roku NZS PW wydało oświadczenie w obronie Lindy

Winsh, która dzień wcześniej została aresztowana. Ta studiująca w Polsce Czeszka była współpracownikiem NZS PW, redaktorem pisma strajkujących studentów w Łodzi pt. „Strajk”, jedną z redaktorów „Po prostu ściennik”. W 20 godzin po podpisaniu porozumienia łódzkiego została aresztowana pod zarzutem niedopełnienia przez nią formalności paszportowo-wizowych i wydalona z Polski. W chwili zatrzymania posiadała ważny paszport czechosłowacki do końca czerwca i aktualne zameldowanie na pobyt czasowy w Polsce. Ponownie aresztowano ją w Czechosłowacji, oskarżając o działalność na szkodę bratniego kraju. 4 lipca 1981 roku została skazana na 7 miesięcy więzienia. NZS prowadziło akcję w jej obronie. NZS PW włączył się w akcje rozwieszania plakatów z zapytaniem „Ile wart jest podpis ministra rządu PRL”.

49) PW NZS natychmiast zareagował też na wydarzenia bydgoskie – pobicie przedstawicieli Solidarności przez Milicję Obywatelską w trakcie obrad Wojewódzkiej Rady Narodowej. Wieczorem 21 marca Rada Koordynacyjna ogłosiła w Politechnice stan gotowości strajkowej. Na kolejnym posiedzeniu, 22 marca postanowiono podporządkować się apelowi MKZ Mazowsze i zrezygnowano z akcji protestacyjnej w dniu następnym, utrzymując stan gotowości strajkowej. 23 marca, w poniedziałek, Rada Koordynacyjna powołała Uczelniany Komitet Gotowości Strajkowej, który obradował codziennie. Następnego dnia na większości wydziałów NZS PW zorganizował wiece, na których studenci Politechniki podjęli decyzję o strajku. Wydziałowe wiece kończyły się uchwaleniem rezolucji potępiającej brutalność władzy. Na wydziałach powołano Wydziałowe Komitety Gotowości Strajkowej.

50) W czwartek 26 marca w sali 315 Gmachu Głównym PW o godzinie 18.15 odbyła się odprawa Uczelnianej Służby Porządkowej. Odpowiedzialni za nią byli Grzegorz Nowak z Wydziału Elektroniki i Krzysztof Drabarek z MEiL. Dzień później odbył się czterogodzinny strajk ostrzegawczy. W następstwie podpisania porozumienia rządu z

Solidarnością, NZZ PW odwołał planowany na 31 marca strajk generalny.

- 51) NZZ PW zaangażował się w sprawę uwolnienia więźniów politycznych, która była jednym z głównych politycznych postulatów zrzeszenia. W uchwałę przyjętej na zjeździe wrześniowym 1980 roku Delegatów Tymczasowego Komitetu Założycielskiego NZZ żądano uwolnienia aresztowanych działaczy KPN i dwóch studentów z Lublina. Pierwszą akcją było wywieszanie flag narodowych i transparentów oraz zbieranie podpisów pod petycją do Rady Państwa w sprawie uwolnienia więzionych osób. Postulat uwolnienia więźniów był także jednym z postulatów wysunięty przez strajkujących studentów w Łodzi na przełomie grudnia i stycznia 1980/81 roku. Zostały one powtórzone na krakowskim Zjeździe NZZ w kwietniu 1981 roku.
- 52) 24 kwietnia odbyły się rozmowy z delegacją KKK NZZ z komisją rządową, która odmówiła podjęcia starań w celu uwolnienia więzionych osób. W związku z tym podjęto uchwałę o zorganizowaniu manifestacji w obronie uwięzionych.
- 53) 25 maja 1981 roku w Warszawie, Krakowie, Toruniu, Łodzi, Bydgoszczy, Lublinie, Wrocławiu, Gliwicach, Białymstoku, Gdańsku i Katowicach odbyły się manifestacje zorganizowane przez NZZ. Tego dnia w gmachu Sejmu odbyło się międzyuczelniane spotkanie przedstawicieli komisji uczelnianych NZZ z SGGW, PW i UW oraz KKK NZZ z wicemarszałkiem Sejmu prof. Haliną Skibniewską oraz prof. Janem Szczepańskim.
- 54) NZZ PW wzięło udział w marszu protestacyjnym w obronie więzionych za przekonania. Marsz ujawnił rozdzźwięk pomiędzy KW NZZ WE a Radą Koordynacyjną. RK podjęła decyzję o udziale NZZ PW bez uprzedniej konsultacji z wydziałami, choć była ku temu okazja. Na specjalnym zebraniu Prezydium KW NZZ WE, uznając słuszność żądań w obronie prześladowanych za przekonania, nie zgodziło się co do formy protestu, uznając ją za zbyt niebezpieczną i postanowiło nie brać udziału w marszu. Decyzja ta spotkała się z akceptacją większości

członków KW NZS WE. Podobne uchwały, już po marszu, podjęły NZS GiK i SiMR.

5. Walka o autonomię środowiska akademickiego

- 55) Po wygranej walce o rejestrację, NZS mógł już na pełnych prawach realizować swój program wywalczenia autonomii przez uczelnie wyższe. Główną przeszkodą była obowiązująca ustawa o szkolnictwie wyższym z 1958 roku, znowelizowana w 1968 roku. NZS włączył się w prace Komisji Kodyfikacyjnej do spraw Ustawy o szkolnictwie wyższym, powołanej przez Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki. W wyniku jej prac powstała tzw. „czerwcową” wersja projektu ustaw. Gwarantował uczelniom pluralizm, samorządność, autonomiczny wybór władz. W sierpniu ministerstwo zmienił jednak wersję. Nowy projekt kwestionował wolność wyborów władz uczelni, zapewniał Ministrowi praktyczną możliwość mianowania rektora. Rozszerzał także katalog powodów, z których organizacje studenckie mogły być rozwiązane przez ministra. Nowa wersja zaskoczyła uczelnie i spowodowała ostre protesty środowisk akademickich.
- 56) Sprawa wyborów rektora stała się jedną z przyczyn strajku w Wyższej Szkole Inżynierskiej w Radomiu. Prof. Michał Hebda funkcję tę sprawował od 1976 roku. Jego kadencja kończyła się 31 sierpnia 1981 roku. Ministerstwo przedłużyło ją na czas przeprowadzenia wyborów. 19 października senat WSI przyjął nową ordynację bez przeprowadzenia żadnych konsultacji społecznych. Była ona sprzeczna z „Porozumieniem Łódzkim” i czerwcowym projektem ustawy o szkolnictwie wyższym.
- 57) Wybory odbyły się 27 listopada pomimo podjęcia dzień wcześniej przez WSI w Radomiu strajku okupacyjnego w jednym z budynków

uczelni. Uczestniczyło w nich 48% uprawnionych do głosowania, a tylko 27% uprawnionych głosowało na prof. Hebdę. Niestety regulamin nie określał quorum i prof. Hebda został ponownie rektorem. Wybór został zatwierdzony przez Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki.

- 58) 9 listopada Rada Koordynacyjna NZS PW podjęła uchwałę, zgodnie z postanowieniami Krajowego Komitetu Koordynacyjnego NZS, o proklamowaniu na dzień 12 listopada sześciogodzinnego strajku w obronie strajkujących studentów i pracowników akademickich Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Radomiu. Tego dnia NZS PW uchwalił wotum nieufności dla wiceministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki prof. Jerzego Nawrockiego. O godzinie 12 odbył się wiec solidarnościowy w Auli Głównej PW. Z powodu braku realizacji postulatów, Akademicki Komitet Strajkowy zaapelował o wprowadzenie strajku okupacyjnego na wszystkich uczelniach do 24 listopada. NZS PW zapowiedział rozpoczęcie strajku na Politechnice od poniedziałku 16 listopada. Tak też się stało.
- 59) Studenci rozpoczęli na Politechnice Warszawskiej strajk okupacyjny. Na godzinę 22.30 okupowane były budynki: MeiL – ponad 200 osób, Architektura – około 200, Transport – 70, ISiW – 130 osób, IL – 200 oraz Gmach Główny – ponad 500. Ponad 300 studentów z wydziałów MT, NP, Inżynierii Materiałowej i SiMR zebrało się w budynku SiMR. O godzinie 19 w Małej Auli Gmachu Głównego odbył się wiec informacyjny dla strajkujących. Wieczorem o godzinie 22 ks. M. Niewęglowski w Małej Auli odprawił mszę świętą. W okupowanych gmachach zajęcia dydaktyczne ograniczone zostały do zajęć laboratoryjnych.
- 60) 18 listopada odbył się wiec w Dużej Auli PW. Zgromadził on ponad półtora tysiąca studentów i pracowników Politechniki. Na wiecu przemawiali przedstawiciele Komitetu Strajkowego WSI w Radomiu, rzecznik prasowy KKK NZS, przedstawiciele KZ – Andrzej Urbanik oraz prof. Stefan Weychert. Na koniec wiecu odśpiewano hymn

państwowym. 19 listopada strajkowało już bezterminowo 29 szkół wyższych.

- 61) W Gmachu Głównym Rada Koordynacyjna NZS PW powołała Uczelniany Komitet Strajkowy. Poza nim w gmachu zaczął działać Komitet Strajkowy Gmachu Głównego. Jego przewodniczącym został J. Padewski z Wydziału Elektrycznego, a zastępcą – W. Grzesik z WE. KSSGG zajął się techniczną organizacją strajku.
- 62) KW NZS WE podjęło starania, by podczas strajku ci studenci, którzy nie brali udziału w akcji, mogli uczestniczyć w zajęciach. Z ramienia KSSGG A. Knafel, a później L. Boruc pomagali dziekanatowi w organizacji zastępczego planu zajęć.
- 63) 20 listopada odbyły się rozmowy KKK NZS z przedstawicielami ministerstwa. W ich trakcie stwierdzono, że do Sejmu zostanie skierowany społeczny projekt ustawy o szkolnictwie wyższym z 11 czerwca. Po spotkaniu KKK NZS wydało oświadczenie zawierające 2 warunki, od spełnienia których uzależniało zakończenie strajku. Pierwszy dotyczył realizacji wcześniej wspomnianego czerwcowego projektu ustawy. Drugi zaś mówił o nowej ordynacji wyborczej i wyznaczeniu terminu nowych wyborów w WSI w Radomiu.
- 64) 22 listopada rektor PW prof. Władysław Findeisen spotkał się ze strajkującymi studentami Politechniki w Auli Głównej. Przekazał on informację dotyczące obu postulatów strajkowych – projektu ustawy i „sprawy radomskiej”. Potwierdził, że projekt ustawy trafił już do Sejmu. Pierwsze czytanie w Komisji Sejmowej wyznaczono na 27 listopada. W sprawie konfliktu w WSI w Radomiu poinformował, że delegacji Ogólnopolskiej Konferencji Rektorów nie udało się znaleźć rozwiązania. Postulat natychmiastowego odwołania prof. Hebdy okazał się niemożliwy do zrealizowania.
- 65) Według wydawanego przez NZS biuletynu „Wiadomości dnia strajkowego”, łącznie na dzień 24 listopada na Politechnice strajkowało łącznie 3 665 osób. W gmachu Głównym – 826 osoby, z Wydziału Chemii – 176, Elektrycznego – 336, GiK – 131, ICh – 94 i IP – 49. Na

pozostałych wydziałach liczbą strajkująca wynosiła; Architektura – 271, Elektronika – 492, Fizyka Techniczna i Matematyka Stosowana – 111, IL – 318, ISiW – 280, IT – 197, MeiL – 340.

- 66) 25 listopada o godzinie 14 w Małej Auli PW rozpoczęły się wspólne obrady Krajowej Komisji Koordynacyjnej NZS i przedstawicieli Uczelnianych Komitetów Strajkowych z całej Polski. Efektem obrad był wspólny komunikat, który stwierdzał, że z jednej strony nie rozwiązanie przez władze państwowe konfliktu w Radomiu spowoduje podjęcie wspólnych działań NZS i Solidarności. Z drugiej zaś podkreślał, że gwarancje udzielone przez rektorów szkół wyższych stwarzają szansę na rezygnację z bezterminowego strajku na rzecz innych form protestu. Ewentualną decyzję o zmianie skali protestu, NZS miał podjąć po analizie sytuacji w środowisku akademickim.
- 67) 28 listopada zgromadzeni na wiecu strajkowym studenci Wydziału MEiL uchwalili rezolucję popierającą decyzję NZS PW i Solidarności o kontynuacji strajku. Uznali ją za słuszną z powodu rozpoczęcia 24 listopada strajku przez studentów Wyższej Oficerskiej Szkoły Pożarnictwa, którzy zaprotestowali przeciwko przejściu uczelni pod nadzór Ministerstwa Spraw Wewnętrznych.
- 68) Po pacyfikacji strajku studentów WOSP 2 grudnia przez aparat bezpieczeństwa do strajkujących studentów Politechniki przyłączyli się usunięci z WOSP strażacy. Pojawienie się UKS WOSP w Gmachu Głównym spowodowało zwiększanie, jak wspomina Witold Grzesik, bałaganu organizacyjnego.
- 69) 5 i 6 grudnia w Małej Auli Gmachu Głównego odbyło się posiedzenie Konferencji Rektorów Szkół Wyższych. Rektorzy wydali dwa oświadczenia. Jedno w sprawie WSI Radomiu, a drugie WOSP. W swym stanowisku wobec konfliktu w Radomiu rektorzy opowiedzieli się za kontynuowaniem mediacji, której celem były ponowne wybory rektora. W przypadku nie uzyskania takiego rozwiązania do 20 grudnia, zadeklarowali podjęcie akcji protestacyjnej. Zobowiązali się również do podjęcia kroków mających na celu jak najszybsze wprowadzenie w

życie postanowień projektu nowej ustawy o szkolnictwie wyższym. Z kolei w oświadczeniu w sprawie WOSP rektorzy wyrazili swą dezaprobatę i oburzenie ze sposobu przerwania strajku. Rektorzy zobowiązali się, że do 15 lutego 1982 roku wyższe uczelnie techniczne przygotują specjalistyczne kierunki w zakresie ochrony przeciwpożarowej. Ich lokalizację ustalić miała Konferencja Rektorów Szkół Technicznych, a program odpowiednie uczelnie.

- 70) Obradujący 7 grudnia w Gmachu Głównym PW KKZ NZS wraz z Uczelnianymi Komitetami Strajkowymi z całej Polski poparł stanowisko rektorów i wystąpił z apelem o zawieszenie strajku od 8 grudnia. Oświadczenie KKK NZS kończył apel do uczelni warszawskich o zapewnienie bezpieczeństwa studentom z WOSP przebywającym w Gmachu Głównym Politechniki Warszawskiej.
- 71) Z tego powodu sytuacja Gmachu Głównego jeszcze bardziej się skomplikowała. W związku z tym pojawiła się propozycja kontynuowania strajku tylko w Gmachu Głównym. KSGG na wiecu dnia 7 grudnia uzyskała od studentów strajkujących w Gmachu Głównym poparcie udzielenia azylu studentom WOSP, wydzielając dla nich część II pietra Gmachu.
- 72) Podobne wyniki przyniosły wiece w innych budynkach Politechniki Warszawskiej. Uczelniany Komitet Strajkowy tej decyzji nie zatwierdził. Postanowił on, że decyzję o zakończeniu strajku podejmą poszczególne wydziały na zasadzie 1 wydział – 1 głos. Spotykało się to z kolei ze sprzeciwem przewodniczącego KSGG i KW NZS WE. J. Padewskiego. W porozumieniu z Prezydium koła wydziałowego zwołał 8 grudnia o godz. 2 w nocy wiec Wydziału, na którym skrytykowano postanowienie UKS w sprawie zakończenia strajku. Pod naciskiem WE UKS zmieniono zasadę decydowania o zakończeniu strajku. Przyjęto zasadę 1 student – 1 głos.
- 73) 8 grudnia w Gmachu Głównym o godz. 12 został powtórzony wiec, który opowiedział się za zakończeniem strajku. Już o 18 tego dnia okupujący budynek studenci byli przygotowani do zakończenia strajku.

Ostateczny koniec okupacji Gmachu Głównego zakończył się jednak dopiero o godz. 16 następnego dnia.

- 74) 13 grudnia 1981 roku wprowadzono stan wojenny. Zawieszono działalność organizacji studenckich. Rozpoczęła się nagonka w TV, radio i prasie na NZS zarzucając mu antypaństwowy charakter. 5 stycznia 1982 roku Ministerstwo Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki rozwiązało Niezależne Zrzeszenie Studentów za działalność niezgodną ze statutem.